

Rechten en plichten van studenten in de Auteurswet

Anne-Fleur Filemon*

'Het overnemen van het werk van iemand anders, of het opzettelijk gebruiken van iemands werk zonder de bron te vermelden'. In deze omschrijving is de definitie van plagiaat te herkennen. Om plagiaat te voorkomen, vereisen opleidingen dat bij het *nagenoeg letterlijk overnemen van delen van andermans werk* verwezen moet worden naar de maker en de bron van het werk. Vaak is niet alleen sprake van plagiaat, maar ook van schending van auteursrechten¹. De auteurs, fotografen, filmmakers, schilders en ontwikkelaars van computerprogramma's worden namelijk in veel gevallen beschermd via het auteursrecht. In een eerdere [bijdrage](#) is al uitgewerkt op welke manier docenten (vaak 'gratis' en zonder toestemming van de maker gebruik kunnen maken van deze werken. Studenten hebben ook mogelijkheden om auteursrechtelijk beschermd materiaal van anderen, bijvoorbeeld in hun toetsopdrachten te gebruiken en studenten hebben zelf ook (auteurs)rechten waar opleidingen rekening mee moeten houden.

Het auteursrecht

Het auteursrecht biedt vrijwel iedereen die werken creëert automatisch wettelijke bescherming. Denk bijvoorbeeld aan muzikschrijvers. Een muzikschrijver heeft, als maker van de tekst of de muziek, het recht om te beslissen wie zijn muziek mag horen en gebruiken. In de praktijk hebben [33.000 muzikauteurs](#) hun rechten echter overgedragen aan collectieve beheersorganisaties als Buma/Stemra en Sena en daardoor beslissen deze organisaties hoe de muziekwerken geëxploiteerd worden. De CBO's verstrekken vervolgens, tegen betaling, licenties aan bijvoorbeeld radiostations, horeca en winkels en daarmee krijgen deze partijen toestemming om de muziek te draaien. De muzikauteurs krijgen vervolgens via de CBO's de vergoedingen uitgekeerd voor het gebruik van de muziek door derden. In beide varianten betekent het echter dat studenten muziek niet zomaar in een filmpje voor een toetsopdracht mogen gebruiken. Het is een hardnekkig misverstand dat muziek van bijvoorbeeld YouTube of Spotify 'rechtenvrij' is. Zonder toestemming van de muzikschrijver of de collectieve beheersorganisatie is sprake van auteursrechtinbreuk en zou schadevergoeding gevorderd kunnen worden. Gelukkig zijn er wel mogelijkheden voor studenten om materiaal van anderen te gebruiken. Ze kunnen behalve muziek, ook teksten en afbeeldingen gebruiken, door te parafaseren, citeren of een privékopie te maken.

Parafraseren, citeren en privékopie

In veel opleidingen speelt *parafraseren* een rol bij schriftelijke toetsopdrachten. Studenten verwerken voor een verslag of scriptie een tekst van iemand anders tot een eigen tekst. Dit mag als studenten de bron en maker van het werk vermelden. Vaak schrijven opleidingen daarom het gebruik van [APA-Richtlijnen](#) voor.

Ook het *citaatrecht* biedt studenten mogelijkheden om materiaal van anderen te gebruiken. Citeren is het herkenbaar overnemen van delen van teksten in eigen werk of het overnemen van afbeeldingen, muziek of bewegend beeld. Net als bij parafraseren moeten studenten de bron en maker van het gebruikte werk vermelden. Citeren mag alleen als er een logisch verband is tussen het citaat en het (deel van het) werk waarin de student het citaat gebruikt. (korte) Gedichten, foto's of tekeningen mogen als geheel worden opgenomen in toetsopdrachten. Afbeeldingen, foto's of gedichten die alleen in toetsopdrachten worden opgenomen ter versiering, zijn niet toegestaan. Studenten kunnen als alternatief zelf een afbeelding ontwerpen of gebruik maken van afbeeldingen met [een creative commons](#) licentie. Voor andere teksten en muziek geldt dat het overgenomen gedeelte niet te lang mag zijn. Het hangt af van de concrete omstandigheden van het geval of een gedeelte te lang is. Als studenten een beschermd muziekstuk als achtergrondmuziek onder een filmpje plaatsen voor hun toetsopdracht dan zal dat vaak te lang zijn. [In een recente rechtszaak](#) die Katy Perry voerde, bleek dat alledaagse muzikale elementen (8 noten in dit geval) niet te beschermen zijn en dus vrij gebruikt mogen worden. Het is moeilijk om vooraf die grens helder te stellen. Studenten kunnen dus beter gebruik maken van 'rechtenvrije' muziek.

Tot slot mogen studenten op grond van de Auteurswet *privékopieën* maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal ten behoeve van hun studie. Deze kopie mogen studenten opslaan op bijvoorbeeld hun laptop, tablet of smartphone. Bij aankoop van zo'n apparaat hebben zij hier indirect al een vergoeding voor betaald, de zogenaamde [thuis kopieheffing](#). Studenten kunnen dus bijvoorbeeld een privékopie maken van een artikel uit een vakblad wat ze hebben gevonden in een mediacentrum en ze mogen ook de PowerPointPresentaties van de

---

¹ Plagiaat kan ook voorkomen bij niet auteursrechtelijk beschermd materiaal, maar veelal zal plagiaat ook schending van de auteursrechten opleveren.

docent, moduleboeken of materiaal uit de digitale leeromgeving opslaan. Uit de Auteurswet volgt echter geen bevoegdheid voor studenten om de privékopie door te sturen of door te verkopen. Een aantal onderwijsinstellingen heeft in hun Onderwijs- en Examenregelingen het recht van het maken van een privékopie beperkt door te bepalen dat studenten enkel het recht hebben om foto's, audio- of video-opnames te maken van bijvoorbeeld colleges als daar uitdrukkelijke voorafgaande toestemming voor is gegeven.²

Materiaal gemaakt door studenten

De werken die studenten in het kader van hun studie maken (verslagen, scripties, creatieve werken) zijn vaak ook auteursrechtelijk beschermd en de student is daarvan de auteursrechthebbende. Dit vloeit voort uit de Auteurswet en een aantal onderwijsinstellingen heeft dit recht expliciet opgenomen in hun onderwijs- en examenregeling.³ Dit betekent dat studenten zelf mogen bepalen hoe hun creatieve opdrachten of scripties verspreid en/of gecommercialiseerd worden. Omdat de auteursrechten bij studenten liggen, mogen docenten de werken die zijn ingeleverd alleen beoordelen. Als een plagiaatcontrole onderdeel is van de (formele) toetseisen dan zijn docenten hier mijns inziens ook toe bevoegd. Veel opleidingen bepalen dat met het inleveren van een te beoordelen tekst de studenten toestemming geven tot het opnemen van de tekst in de database van plagiaatdetectieprogramma. Het is de studenten dan niet toegestaan hun documenten te beveiligen tegen de plagiaatscan.⁴ Uit de plagiaatrapportage blijkt niet alleen of het werk van de student overeenstemt met het werk van gezaghebbende auteurs of andere (online) bronnen, maar ook of het werk te veel geïnspireerd is door (eerder ingeleverd) werk van medestudenten. Hoewel begrijpelijk en auteursrechtelijk is toegestaan is het dus niet verstandig als studenten uitwerkingen van toetsen delen met andere studenten, zeker niet als zij (nog) staan ingeschreven bij de onderwijsinstelling. De Onderwijs- en Examenregeling is dan namelijk op hen van toepassing. Vaak is in de frauderegeling een bepaling opgenomen dat het bewust gelegenheid geven tot het plegen van fraude of plagiaat ook gesanctioneerd wordt.⁵ Behalve de keuze om het werk te verspreiden en/of te commercialiseren, heeft de student op grond van zijn auteursrechten ook het recht om het werk *niet* openbaar te laten zijn.⁶ Wanneer opleidingen besluiten dat stukken openbaar gemaakt worden of worden gebruikt in onderzoeken dan is daar toestemming van de student voor nodig. Het is zinvol om met de student goede afspraken te maken over dat het werk wordt gebruikt, op welke manier en voor welke periode. Een voorbeeld van een eenvoudig in te vullen licentieovereenkomst voor het gebruik van toetsopdrachten, vind je op de [website](#) van het lectoraat Recht & Rechtvaardigheid. Tot slot is het aan te raden om goede afspraken te maken met stage-organisaties en opdrachtgevers over het gebruik van jouw producten.

Tot slot

In het kader van de studie hebben studenten dus mogelijkheden om materiaal van anderen te gebruiken. Steeds is bronvermelding daarbij een vereiste en vaak moet worden afgevraagd of het gebruik bijdraagt aan de toetsopdracht. Studenten hebben het recht om voor eigen gebruik kopieën te maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal, maar in sommige Onderwijs- en Examenregelingen is dit recht beperkt. Studenten zijn zelf ook auteursrechthebbenden van werken die zij hebben gemaakt. Het is daarmee aan de student zelf om te bepalen hoe het werk gebruikt wordt en door wie.

* Anne-Fleur Filemon is coördinator van het Intellectueel Eigendom LAB van het lectoraat Recht & Rechtvaardigheid en doet onderzoek naar auteursrechten binnen het hoger onderwijs. Anne-Fleur is ook voorzitter van de examencommissie van de afdeling Recht van de opleiding HBO-Rechten van Hogeschool Leiden en heeft in die rol regelmatig te maken met fraude en plagiaat.

---

² Bijvoorbeeld artikel 3.5 Onderwijs- en examenregeling Bacheloropleiding Notarieel Recht, Universiteit Leiden 2021-2022.

³ Bijvoorbeeld artikel 3.8 deel A Onderwijs- en Examenregeling Hogeschool Leiden 2021-2022 (geldend voor alle opleidingen).

⁴ Zie: artikel 4.5 van de Onderwijs- en Examenregeling van de opleiding HBO-Rechten van de Hogeschool van Amsterdam, maar ook in de OER van de opleiding Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht en de Juridische Hogeschool zijn soortgelijke bepalingen te vinden.

⁵ Artikel 5.10 lid 4 deel A Onderwijs- en Examenregeling Hogeschool Leiden 2021-2022 (geldend voor alle opleidingen).

⁶ Dit volgt al uit de Auteurswet, maar is bijvoorbeeld ook opgenomen in artikel 5.15 van de Onderwijs- en Examenregeling van de opleiding Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht.